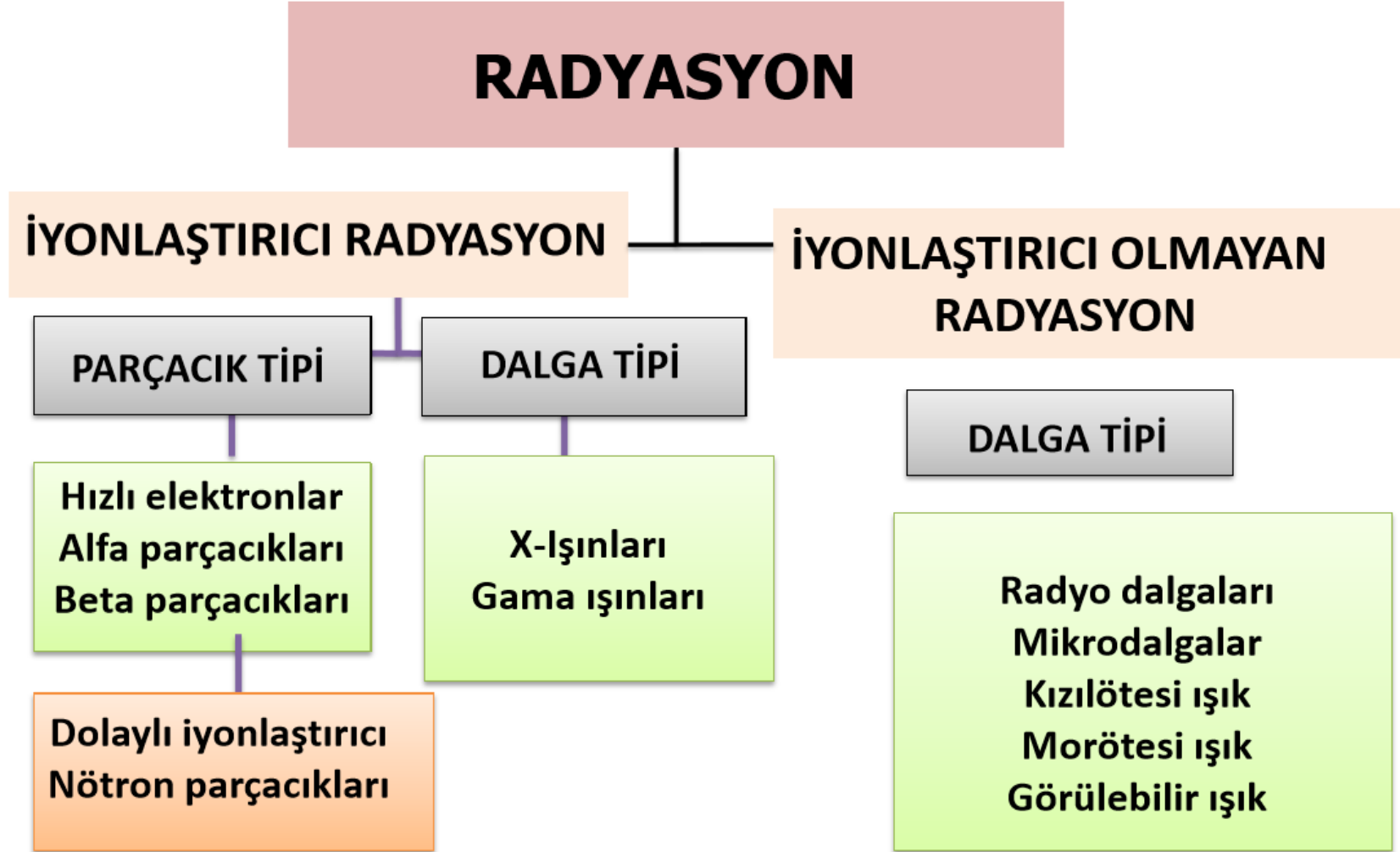

- **Öğretim Elemanı:** Dr. Öğretim Üyesi Şeyma PARLATAN
- **E-posta:** seyma.parlatan@istinye.edu.tr
- **Bölüm:** Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu
- **Ders:** Radyasyon Fiziği
- **Dönem:** 2021-2022 Eğitim Öğretim Dönemi Bahar Dönemi

Radyasyon ve Tipleri

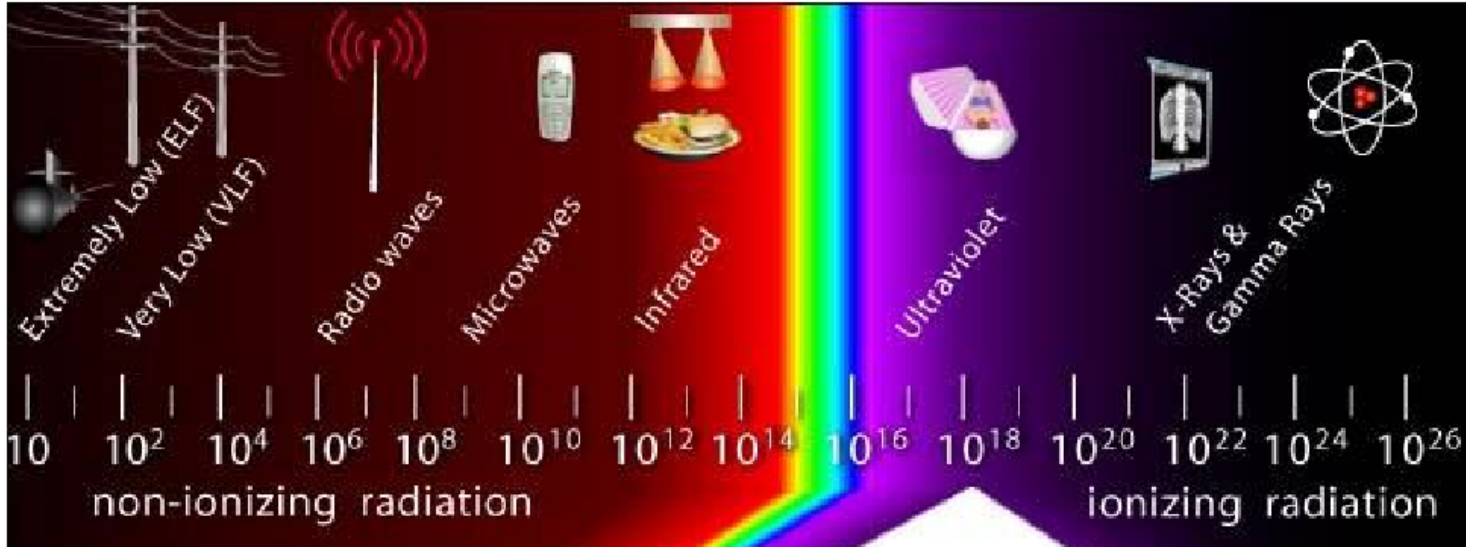

Radyasyon Tipleri

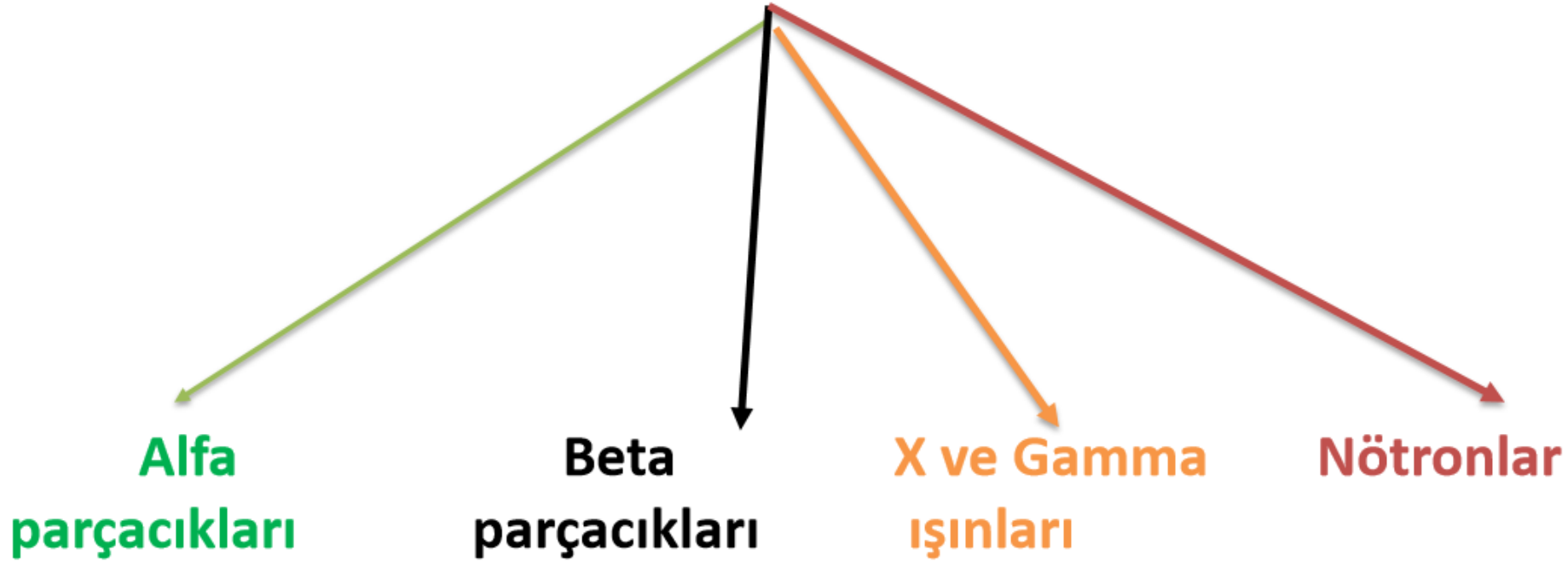

Elektromanyetik spektrumdaki ışınlar sahip oldukları enerjiye göre iki gruba ayrılır

1. **İyonlaştırıcı Radyasyon:** Parçacık (alfa ve beta radyasyon) veya elektromanyetik dalgalar (X ve γ ışınları)
2. **İyonlaştırıcı Olmayan Radyasyon:** Ortama iyonlaştırıcı etki yapmayan mor ötesi ışınlar, görünür ışık ve kızılötesi (IR) ışınlar ile mikro dalgalar ve radyo frekansı (RF)

Radyoaktif Bozunma ile Salınan Radyasyonlar

- **Radyasyon:** Dalga ya da parçacık şeklinde uzayda enerji yayınlanmasıdır. Aşağıdakiler örnek olarak verilebilir:
- **Dalga şeklinde yayınlananlar:**
  - Radyo dalgaları
  - Görünen ışık
  - Isı
  - X-ışınları
  - Gamma ışınları
- **Parçacık şeklinde yayınlananlar:**
  - Alfa radyasyonu
  - Beta radyasyonu
  - Nötron radyasyonu

ELEKTROMANYETİK DALGA

- Görünebilir ışık, radyo dalgaları ve ultroviyole ışınları dalga şeklinde yayılan radyasyon biçimleridir. Bunlar *elektromanyetik dalga* çeşitleridir.
- Elektromanyetik dalgalar (e.m), bir kaynaktan bir alıcıya enerji ve momentum taşırlar ve boşlukta ışık hızıyla yayılırlar:
- λ : Dalga boyu; ν : ν =frekans
- Elektromanyetik dalgalar foton adı verilen enerji kuantumlarından oluşur. Foton enerjisi ise, $E=h\nu$ ile verilir. Burada, h , Planck sabitidir.

Radyoaktivite

TÜRK RADYASYON ONKOLOJİSİ DERNEĞİ Radyofizik Kursu 11-12 Haziran 2010

Radyoaktivite; kararsız bazı elementlerin dış etkenler olmaksızın kendiliğinden parçalanmaları sonucu çevrelerine partiküller ya da elektromanyetik radyasyon vererek daha kararlı hale geçmeleridir.

Bu elementlere radyoaktif elementler denir.

Radyoaktivite; ilk defa 1896 yılında **Henri Becquerel** tarafından keşfedilmiştir. 1898 de ise **Pierre** ve **Marie Curie** tarafından yapılan deneylerde radyoaktifliğin varlığı kanıtlanmıştır.

Radyoaktif elementler...

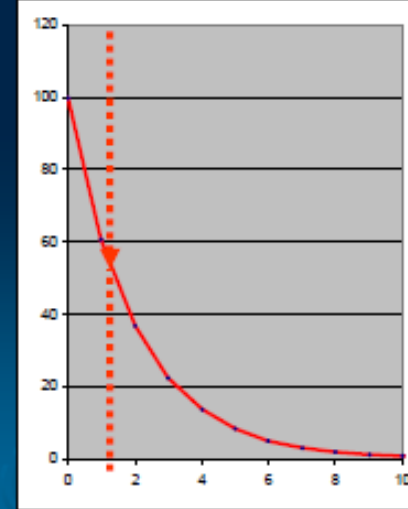
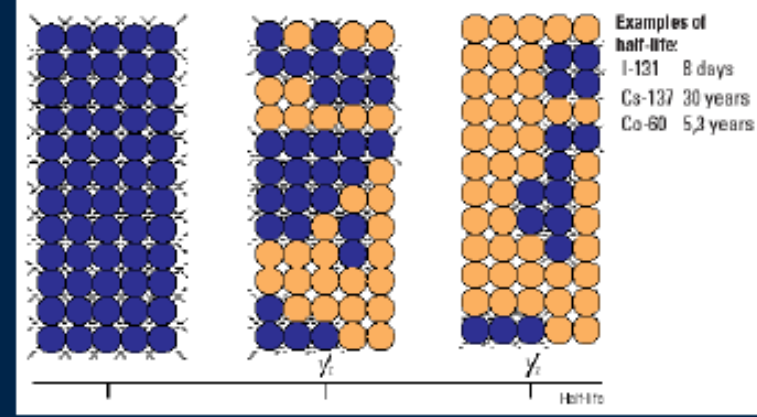
** Doğal radyoaktif elementler: (periyodik cetvelin atom numaraları $Z=81-92$ arasında kalan bölgeleri kapsar) Doğada dört radyoaktif seri bulunmaktadır.

** Yapay radyoaktif elementler: Kararlı elementler nükleer reaktörlerde elektromagnetik alan içerisinde hızlandırılmış partiküller ile bombardıman edilerek radyoaktif hale getirilmektedir.

Fiziksel Yarı-Ömür

Fiziksel yarılanma süresi ($T_{1/2}$), radyoaktif yarı-ömür olarak da anılır. Tanım olarak fiziksel yarı-ömür; başlangıcındaki radyoaktif atomların yarısının parçalanması için geçen süredir.

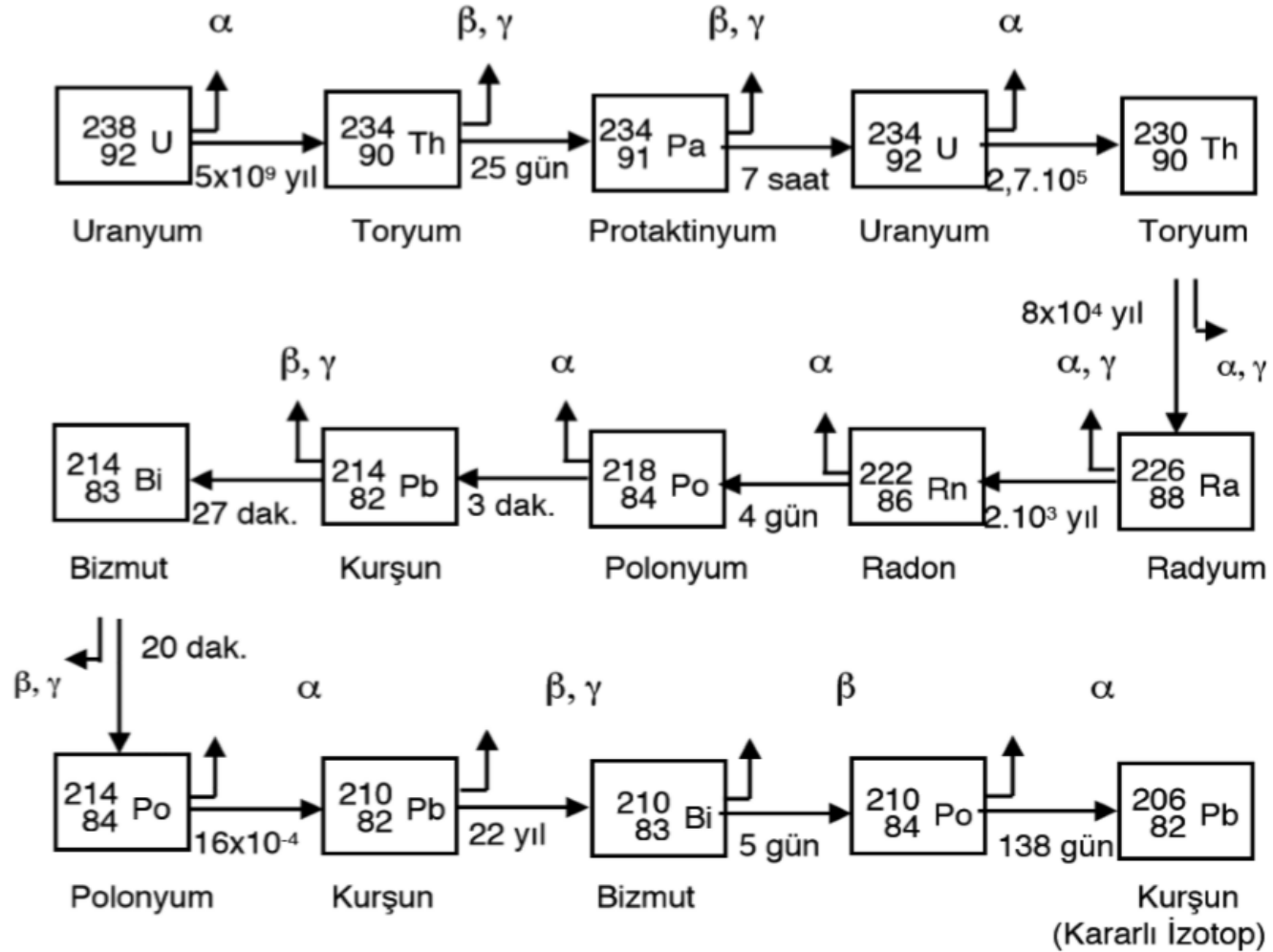

Doğal Radyoaktif Seriler

		En uzun Ömürlü Üyesi	
Seri Adı	Son Çekirdek (Kararlı)	Çekirdek	Yarı-Ömür (yıl)
Toryum	^{208}Pb	^{232}Th	1.41×10^{10}
Neptünyum	^{209}Bi	^{237}Np	2.14×10^6
Uranyum	^{206}Pb	^{238}U	4.47×10^9
Aktinyum	^{207}Pb	^{235}U	7.04×10^8

- Bir radyoaktif ana çekirdekten alfa (α), beta (β) ve gamma (γ) bozunmaları sonucu yavru çekirdekler oluşturan seriler, *radyoaktif seriler* olarak tanımlanır.
- Radyoaktif seriler U, Th, Ac ve Np serisi şeklinde 4 grup oluşturur
- Her seri, bozunma zincirini tamamladıktan sonra kararlı bir çekirdek haline dönüşür.

Uranyum 238 serisi

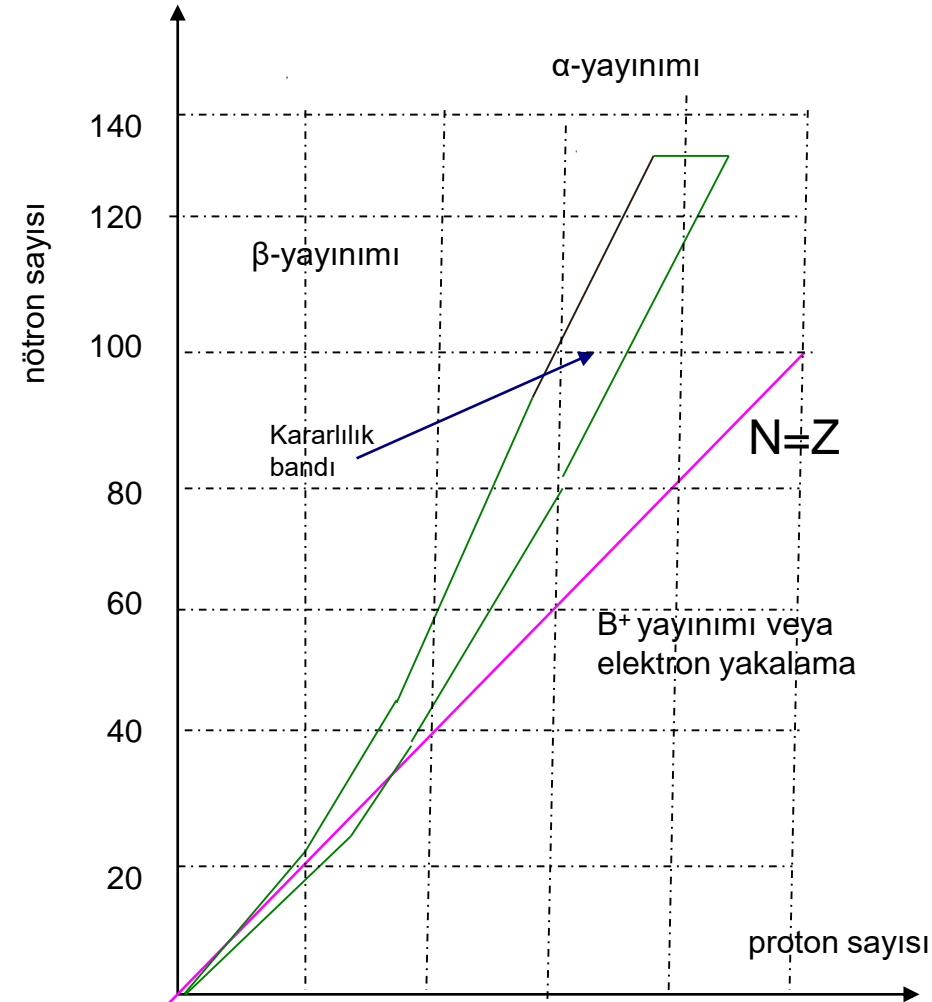

NÜKLEER KARARLILIK

- Bu reaksiyonda açığa çıkan enerji reaksiyon sonucu yayınlanan foton tarafından taşınmakta olup 2.224 MeV değerindedir. Bu değer de ürünün (*döteronun*) bağlanma enerjisidir.
- Çekici özellikteki nükleer kuvvetler p-p, n-n, veya n-p arasında aynı özelliktedir.
- Bir çekirdekte, bu kuvvetler nükleonları birbirine çekerken protonlar da bir birlerini Coulomb kuvvetiyle iterler. Bir çekirdekte Coulomb itmesi nükleer kuvveti aşarsa bu çekirdek *kararlıdır*.
- Hafif çekirdekler $N=Z$ (kararlılık doğrusu) olduğunda daha kararlıdırlar. Ağır çekirdekler $N>Z$ olduğunda daha kararlıdırlar. İlave Coulomb itmesine karşı koyabilmek için daha çok sayıda nötrona ihtiyaç vardır. $Z>83$ olan çekirdekler kararsızdırlar.

KARARLILIK EĞRİSİ

K, L, M atomları ile ilgili aşağıdaki bilgiler verilmiştir.

Buna göre, K, L, M atomlarının çekirdeklerinin kararlı ya da kararsız olup olmadıkları ile ilgili ne söylenebilir?

- Başlangıçtaki kütlesi 128 g olan radyoaktif bir elementin yarılanma ömrü 6 yıldır.
- Buna göre, 48 yıl sonra yarılanmadan kalan madde miktarı kaç gram dır?

Bir X elementi örneğinin üç kez yarılandıktan sonra bozunmadan kalan kütlesi 4 g oluyor.

Buna göre, bu örneğin başlangıçtaki kütlesi kaç g dır?

A) 64

B) 32

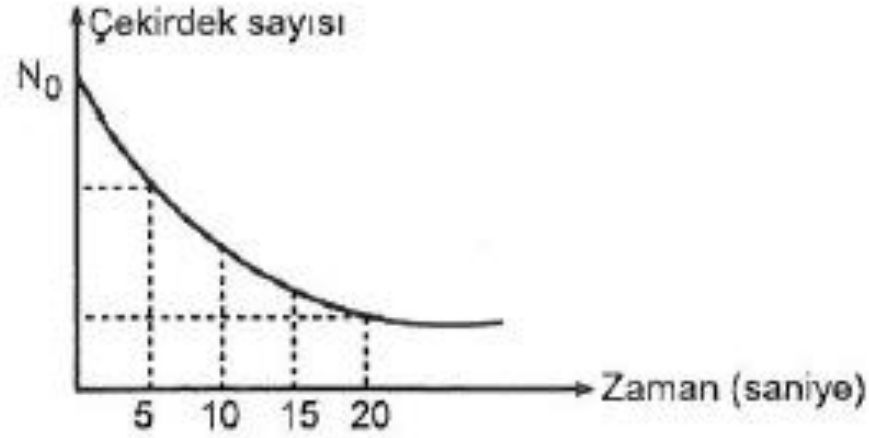
C) 16

D) 8

E) 0,5

Nükleer bir tesisle bir laboratuvarın arası 180 km dir. Tesisten alınan ve yarılanma ömrü 30 dk olan bir radyoaktif madde örneğinin en az 9 gramının laboratuvara nakledilmesi gerekmektedir.

Nükleer tesisten alınan örneğin kütlesi 144 g olduğuna göre, nakil için kullanılan aracın ortalama sürati en az kaç km/h olmalıdır?

Yarıömrü 5 saniye olan bir radyoaktif element çekirdeğinin bozunmayan çekirdek sayısı - zaman grafiği şekildeki gibidir.

Buna göre, 20. saniyede bozunmayan çekirdek sayısı kaç N_0 dır?

- A) $\frac{1}{4}$ B) $\frac{1}{8}$ C) $\frac{1}{12}$ D) $\frac{1}{16}$ E) $\frac{1}{25}$

Nükleer tıp tedavisi görmekte olan bir hastaya, insan vücudundaki yarı ömrü 12 gün olan radyoaktif bir maddeden 4 gram veriliyor.

Bu hastanın vücudundaki radyoaktif madde miktarı, kaç gün sonra 500 miligrama düşer?

- A) 6   B) 12   C) 24   D) 36   E) 72

Radyoaktif bir element olan plütonyumun yarı ömrü 6580 yıldır.

Buna göre, 100 gram plütonyumun beş yarılanma ömrü sonunda kaç gramı bozunmadan kalır?

- A) 50,00   B) 25,00   C) 12,50
D) 6,75   E) 3,125

Tedavi amacıyla bir hastaya verilen radyoaktif madde 20 gün sonra ilk verilen miktarın $\frac{1}{32}$ 'sine düştüğüne göre, bu radyoaktif maddenin insan vücudunda yarılanma ömrü kaç gündür?

- A) 1   B) 2   C) 4   D) 8   E) 10

Yarılanma süresi 5 dk olan izotopun 1600 g 'ı 25 dk sonra bozunduğunda na kadarı bozunmadan kalır?

Bir izotopun kütlece % 87.5 i 120 s de bozunuyorsa yarı ömrünü bulunuz.

